

Lapsen oikeuksien viestintäverkosto

**Lapsiperheköyhyyden vähentämistä koskevan vetoimuksen
luovuttaminen eduskunnan Lapsen puolesta –ryhmälle**

10.3.2016 - Tausta-aineisto Esa Iivonen

Köyhyys satuttaa lasta

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Hyvinvoinnin perusta rakentuu lapsuudessa

- **Lapsuusiän olosuhteet** vaikuttavat koko elämän terveyteen ja hyvinvointiin.
- **Perusta toiminta-, opiskelu- ja työkyvylle** muodostuu lapsuudessa.
- **Universaalit**, kaikki lapset ja perheet tavoittavat, **toimet** ovat keskeisessä asemassa lasten hyvinvoinnin rakentamisessa.

Köyhyys on lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle haitallista

(1)

Köyhyys

- **kaventaa lapsen mahdollisuuksia osallistua elinpiirinsä tavanomaiseen elämään.**
- **vaikuttaa kielteisesti lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen.**
- **aiheuttaa osattomuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksia, häpeää ja vaikuttaa kielteisesti terveyteen.**

Köyhyys on lapsen hyvinvoinnille ja kehitykselle haitallista

(2)

- Taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevan perheen **lapset kantavat huolta** perheen taloustilanteesta.
- Perheen **toimeentulohuolet kuormittavat vanhempia** ja ovat riskitekijä vanhempien jaksamiselle.
- Pitkäaikainen köyhyys aiheuttaa **huono-osaisuuden ylisukupolvistumista**.

Lasten hyvinvointi eriytyy

- **Lasten ja nuorten hyvinvointi eriytyy** heidän vanhempiansa tilanteen mukaan.
- **Perheen pitkäaikaiset taloudelliset ongelmat** heijastuvat vahvasti lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Perheen vähävaraisuus heikentää mahdollisuuksia harrastaa

- Pelastakaa Lapset toteutti vuonna 2015 kyselyn lasten kokemasta köyhyydestä ja sen vaikutuksista lasten arkeen. Kyselyn vastaajat (464) olivat 7-17-vuotiaita.
- Kyselyyn vastanneista 11 % koki perheensä olevan ”köyhä” tai ”erittäin köyhä”.

Vähävaraisten perheiden lapsista

- 80 % koki mahdollisuutensa harrastaa rajoittuneeksi.
- 71 % on joutunut jäämään pois harrastuksista perheen taloudellisen tilanteen vuoksi.

Köyhyys rajoittaa osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia

Vähävaraisten perheiden lapsista

- Yli puolet ei ollut voinut köyhyyden vuoksi osallistua juhliin (esim. syntymäpäiväjuhliin).
 - 38 % oli jäänyt pois luokkaretkiltä rahatilanteen vuoksi.
 - Yli puolet oli joutunut kiusatuksi köyhyyden vuoksi.
-
- Erityisesti köyhissä perheissä lapset kokivat saavansa liian vähän huomiota ja aikaa aikuisilta.
 - Köyhillä lapsilla oli muita lapsia enemmän kokemuksia siitä, ettei heitä kuulla ja että heillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa koulussa, harrastuksissa ja lähiympäristössään.

Lapset kantavat huolta perheen taloudesta

- MLL toteutti yhteistyössä Kotivinkki-lehden kanssa v 2010 kyselyn lapsille ja nuorille heidän kokemuksistaan perheen toimeentulovaikeuksista. Kyselyn vastaajat (1162) olivat 13-18-vuotiaita.
- **Lapset ja nuoret kokevat olevansa enemmän huolissaan rahojen riittävydestä kuin heidän vanhempansa.** Taloudellisesti tiukka tilanne kiristää perheen keskinäisiä välejä ja vaikuttaa mielialaan.
- **Lapset ja nuoret kokevat pelkoa, ahdistusta ja huolta, mutta myös syyllisyyttä.** Lapset ja nuoret eivät kehtaa pyytää vanhemmilta edes sellaisia asioita, joita tarvitsevat, ja kokevat syyllisyyttä myös siitä, että vanhemmat eivät voi hankkia itselleen mitään.

Taloudellisen eriarvoisuus näkyy lasten arjessa

- Hakovirran ja Rantalaihon tutkimuksessa analysoitiin, miten taloudellinen eriarvoisuus näkyy 5.- ja 8.-luokkalaisten lasten arjessa.
- **Taloudellinen eriarvoisuus** on läsnä lasten arjessa erityisesti erilaisina **kulutusmahdollisuuksien eroina**.
- Lapset tunnistavat taloudellista eriarvoisuutta selkeimmin **ulkoisten tunnusmerkkien**, kuten pukeutumisen, perusteella. Tavaroiden määrä ja niiden merkit, ikä ja mallit huomataan lasten vertaissuhteissa.

Kuluttaminen on osa lasten arkea ja siihen liittyy sosiaalisia odotuksia

- Kuluttaminen on osa lasten arkea ja siihen sisältyy tiettyjä odotuksia. Taloudellinen eriarvoisuus voi johtaa syrjimiseen, ryhmästä ulos sulkemiseen ja kiusaamiseen.
- Kiusaamisen kohteeksi voi lasten kuvausten perusteella joutua niin ”rikas” kuin ”köyhä” lapsi, mutta lasten kokemusmaailmassa kiusatuksi joutuminen koskee nimenomaan niitä **lapsia, joiden taloudelliset resurssit ovat selvästi muita heikommät.**

Köyhän lapsen sosiaalinen liikkumatila on kapea

- Lasten hyvinvointiin vaikuttaa merkittäväällä tavalla se, **minkälaisena muut samanikäiset lapset hänet näkevät.**
- Paremmassa taloudellisessa asemassa olevan perheen lapsella on enemmän vaihtoehtoja ja hänen on helpompi saada kaveriseuraa, koska hän on materiaalistien resurssiensa takia kiinnostava ja hän voi säädellä muiden suhtautumista itseensä.
- **Heikoista taloudellisista oloista tulevan lapsen mahdollisuudet muuttaa muiden hänestä muodostamaa kuvaa ovat vähäisemmät.**

Lapsiperheköyhyyttä usein vähätellään

”Köyhyys on suhteellista, eihän meillä kuolla nälkään”

Myös absoluuttinen köyhyys on hyvin pitkälle suhteellista.

”Kehitysmaissa lapsilla on paljon kurjemmat olot kuin Suomessa”

Verrataanko aikuisten tilannetta kehitysmaiden aikuisten tilanteeseen?

”Ei minun lapsuudessani ollut kännyköitä ja tietokoneita”

Lapsi elää tätä päivää eikä 1960- tai -70-luvulla.

”Eihän sitä tarvitse kulutusyhteiskuntaan mukaan mennä”

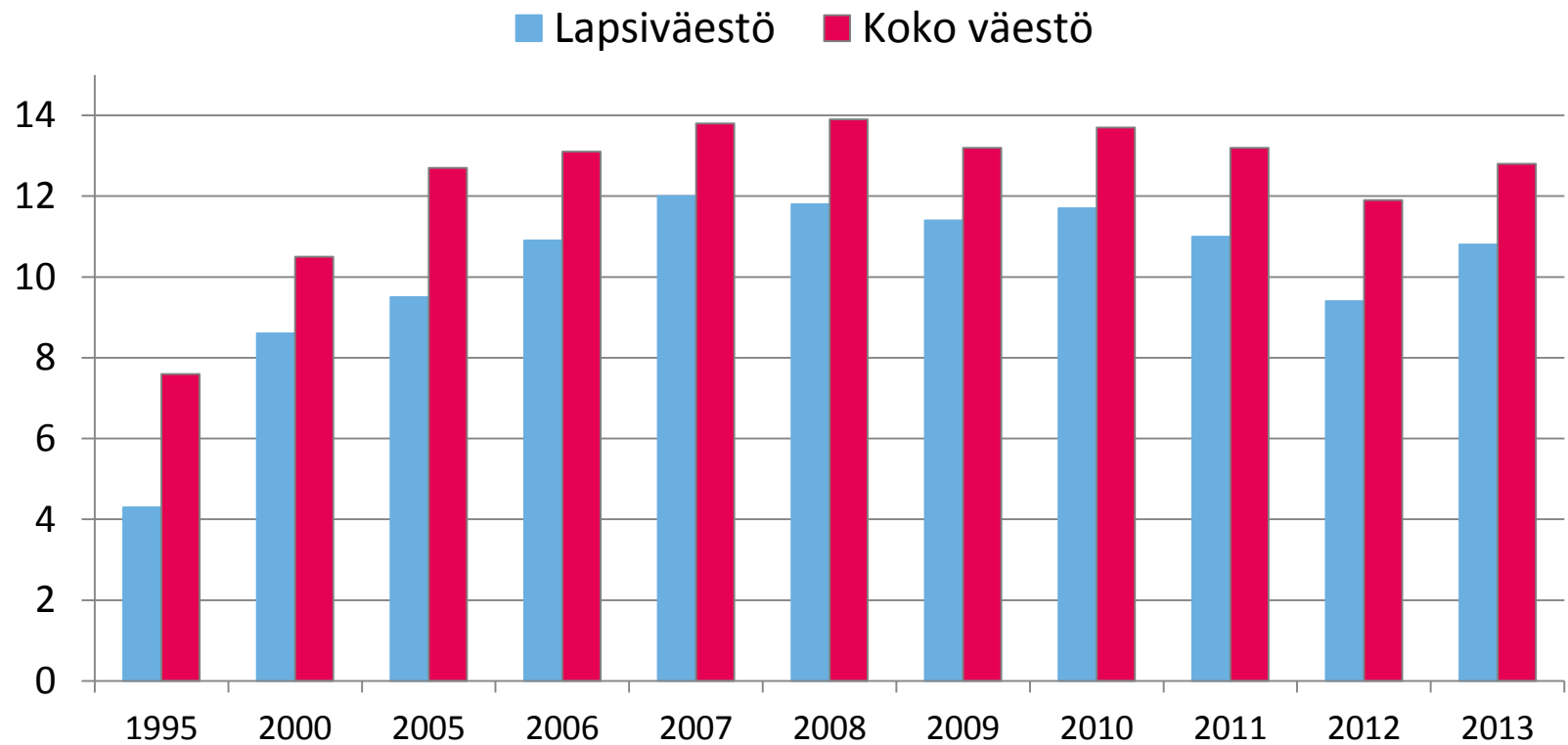
Lapsilla ei ole sellaisia sosiaalisen ympäristön ja elämäntavan valinnanmahdollisuuksia kuin meillä aikuisilla.

Yksinhuoltajaperheissä on suuri köyhyysriski

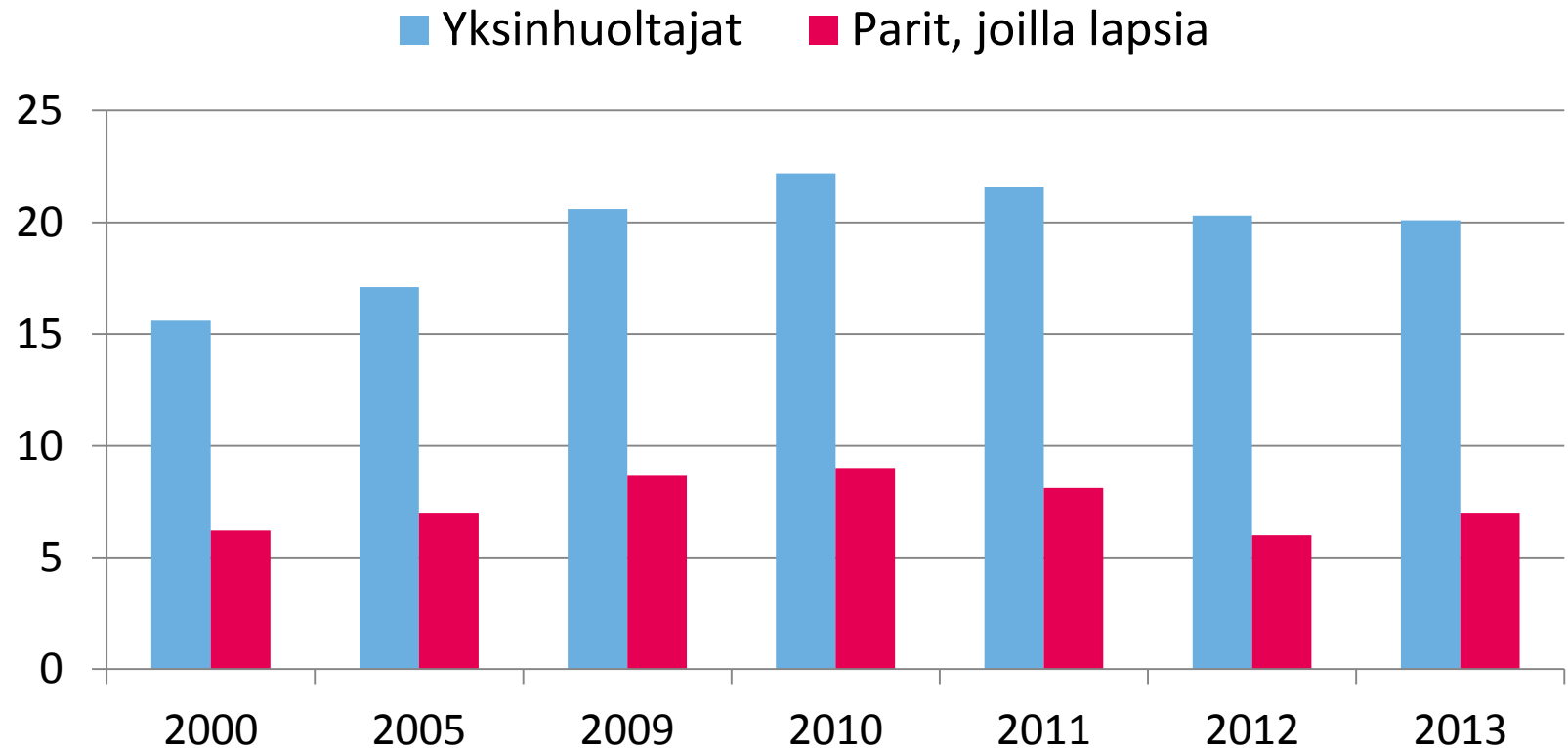
- **Pienituloisissa kotitalouksissa oli 117 000 lasta** vuonna 2013, mikä on **11 %** kaikista lapsista.
- **Yksinhuoltajaperheissä** pienituloisuusaste (20 %) on lähes kolminkertainen kahden vanhemman perheisiin (7 %) verrattuna.
- Perheen elinkaarella pienituloisuusaste on suurimmillaan, kun **lapset ovat alle kouluikäisiä**.
- Myös **perheen suurempi lapsiluku** nostaa köyhyysriskiä.

Pienituloisuusaste 1995-2013

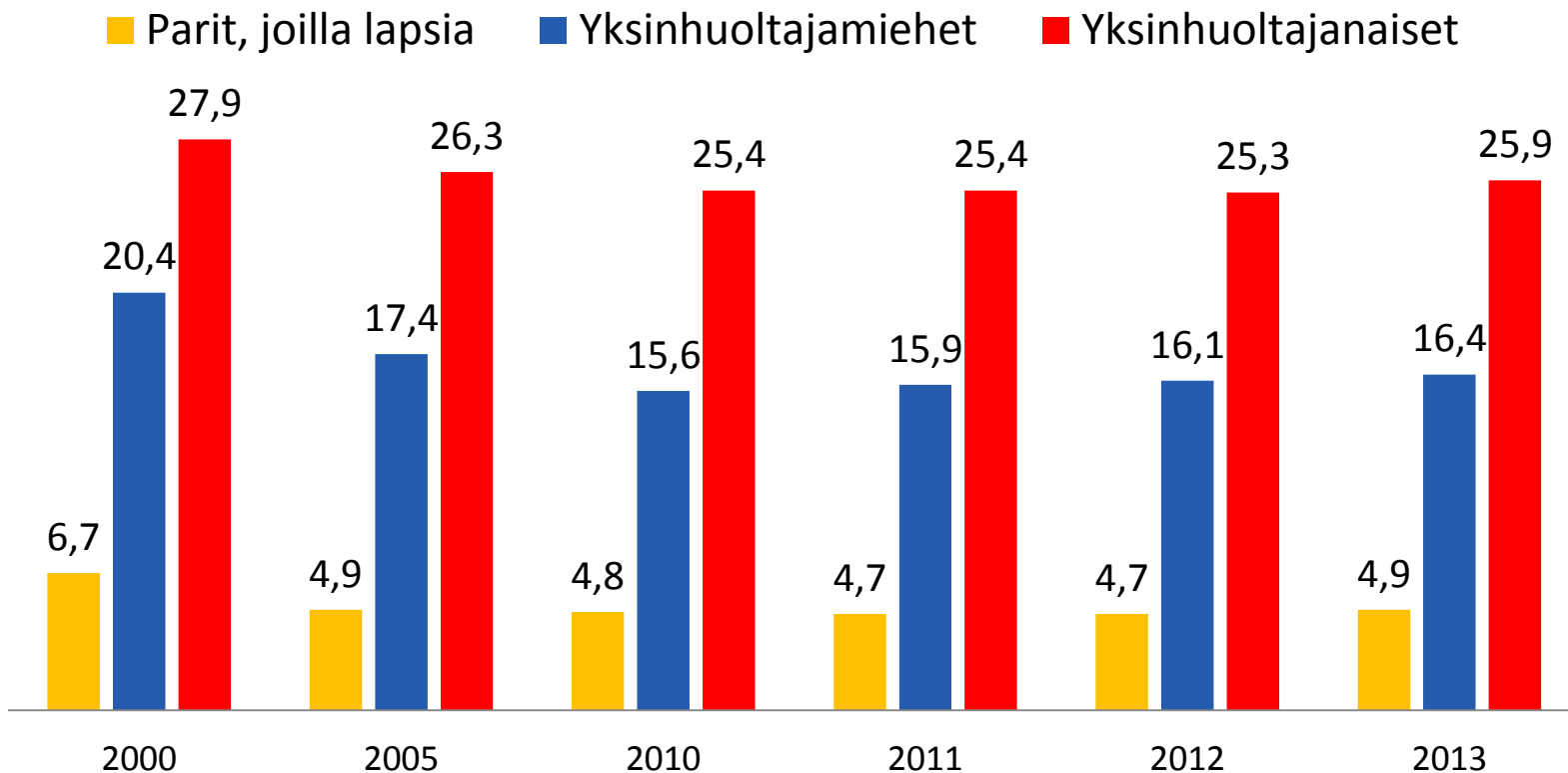
Pienituloisia ovat henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia rakenteeltaan vastaavanlaisten kotitalouksien mediaanitulosta.

Pienituloisuusaste: Yksinhuoltajakotitaloudet ja parit, joilla lapsia 2000-2013

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet 2000-2013, prosenttia ko. kotitalouksista

Lapsiperheiden köyhyyden taustalla (1)

- **Lapsiperheköyhyys liittyy yhä useammin työssäkäyvien vanhempien pienituloisuuteen.** Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvista lapsista 64 % kuului työlliseen kotitalouteen vuonna 2013.
- Lapsiperheköyhyyden taustalla on siis aiempaa useammin **sirpaleinen työmarkkina-asema, pätkätyöt, osa-aikatyö ja matalapalkkaisuus.**
- **Vanhempien työttömyys.** Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvista lapsista 17 % kuului työttömään kotitalouteen vuonna 2013.

Lapsiperheiden köyhyyden taustalla (2)

- **Yksinhuoltajuus** lisää merkittävästi köyhyysriskiä.
- Köyhät lapsiperheet ovat useammin **pikkulapsiperheitä**.
- Köyhissä lapsiperheissä on **kolme tai sitä enemmän lapsia** selvästi useammin kuin keskituloisissa lapsiperheissä.
- **Tulonsiirtojen osuus** köyhien lapsiperheiden käytettävissä olevista tuloista on noin kolminkertainen muihin lapsiperheisiin verrattuna.
- Lapsiperheiden **toimeentuloetuuksien reaaliarvon lasku** on siten koskenut köyhiä lapsiperheitä erityisen ankarasti. Lapsilisän reaaliarvo on täällä hetkellä 30 prosenttia alempi kuin vuonna 1994.

Lapsen oikeuksien sopimus lasten hyvinvoinnin edistämisen välineenä

YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen on koottu lapsille tärkeät ihmisoikeudet.

Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989.

Lapsen oikeuksien sopimus on **oikeudellisesti velvoittava**.

Lapsen oikeuksien sopimus on ollut Suomessa lakina voimassa vuodesta 1991 lähtien.

Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) teksti:

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Syrjäntäkielto ei ole vain passiivinen velvollisuus (YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 2 artikla)

Syrjäntäkielto ei ole vain passiivinen velvollisuus, joka kieltää kaikenlaisen syrjinnän, vaan se edellyttää julkiselta vallalta **myös toimenpiteitä** sen takaamiseksi, että kaikilla lapsilla on **todellisuudessa mahdollisuudet** nauttia oikeuksistaan.

Tämä edellyttää **aktiivisia toimenpiteitä** sellaisten tilanteiden korjaamiseksi, joissa esiintyy eriarvoisuutta.

Lapsiperheköyhyys on keskeinen eriarvoisuutta aiheuttava tekijä lasten elämässä.

Lapsen edun ensisijaisuus (LOS:n 3 artikla)

Lapsen edun käsitteellä on tarkoitus varmistaa

- lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen
- lapsen kokonaisvaltainen kehitys

Lapsen oikeuksien sopimuksessa turvatut oikeudet ovat lähtökohtana **lapsen edun** tulkinnalle.

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14

Lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen aktiivinen soveltaminen

Lapsen edun ensisijaisuuden periaate **edellyttää aktiivisia toimenpiteitä** kaikilla julkisen hallinnon tasoilla.

Jokaisen lainsäädäntö- , hallinto- ja oikeuselimen tulee **soveltaa lapsen edun periaatetta järjestelmällisesti** harkitessaan, kuinka niiden päätökset ja toimet vaikuttavat tai tulevat vaikuttamaan lasten oikeuksiin.

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 5 lapsen oikeuksien sopimuksen yleisistä täytäntöönpanotoimista

Lapsen etu tulee arvioida ja ottaa ensisijaisesti huomioon (LOS:n 3 artikla)

Lapsen etu tulee arvioida ja ottaa ensisijaisesti huomioon päätöksenteossa, kun tehdään yhtä lasta, lapsiryhmää tai yleisesti lapsia koskevia päätöksiä.

Jos lainsäännös voidaan tulkita useammalla kuin yhdellä tavalla, tulee **valita sellainen tulkinta, joka palvelee tehokkaimmin lapsen etua.**

Lapsen oikeus kehittymiseen (LOS:n 6 artikla)

Kehittyminen on kokonaisvaltainen käsite, johon kuuluvat kaikki lapsen oikeuksien sopimuksessa turvatut oikeudet.

Kyse ei ole vain lapsen kehityksen varmistamisesta kohti aikuisuutta vaan myös parhaiden mahdollisten olosuhteiden järjestämisestä lapsen nykyistä elämää varten.

Kehittyminen tulee käsittää laajassa merkityksessä **käsittäen lapsen fyysisen, henkisen, hengellisen, moraalisen, psykologisen ja sosiaalisen kehityksen.**

Lapsen näkemysten kunnioittaminen

(LOS:n 12 artikla)

Lapsen etua arvioitaessa on kunnioitettava **lapsen oikeutta vapaasti ilmaista näkemyksensä** kaikissa lasta koskevissa asioissa ja saada nämä **näkemykset otetuksi asianmukaisesti huomioon**.

Lapsen etu ja lapsen oikeus tulla kuulluksi täydentävät toisiaan.

Lapsen näkemykset tulee kuulla ja ottaa huomioon kaikissa heitä koskevissa asioissa, myös lapsen edun arvioinnissa.

Lapsen oikeus riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan

27 artikla → **Lapsella on oikeus hänen** ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen **kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.**

26 artikla → **Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.**

Lapsiperheköyhyyden ehkäisemisen kannalta muita olennaisia LOS:n sopimuskohtia ovat myös mm. **vanhempien tukeminen** (18 art. 2 kappale), **lapsen oikeus terveyteen ja terveystalouteen** (24 art.), **koulutukselliset oikeudet** (28-29 art.), **lapsen oikeus vapaa-aikaan, leikkiin ja kulttuuriin** (31 art.)

Lapsivaikutusten arviointi on väline lapsen edun selvittämiseen

Lapsivaikutusten arvioinnissa tarkastellaan lasten hyvinvointiin ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä kokonaisuutena.

Lapsen oikeuksien sopimuksessa turvattujen oikeuksien toteutuminen on arvioinnin perustana.

Lapsivaikutusten arvioinnilla selvitetään, miten päätös voidaan toteuttaa lasten kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Lapsen etu määritetään tapauskohtaisesti kyseessä olevien lasten tilanteen mukaisesti.

Lapsivaikutusten arvioinnin tulokset on otettava huomioon päätöksenteossa

Lapsivaikutuksia arvioidaan, jotta saadaan **lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta parempia päätöksiä.**

Lapsivaikutukset on arvioitava **hyvissä ajoin ennen päätöksentekoa.**

Vaikutusten arvioinnin tuloksena voidaan esittää jatkovalmistelua ja päätöksentekoa varten **suosituksia muutosehdotuksiksi, vaihtoehdoiksi ja parannuksiksi.**

Arvioinnin tulokset on otettava huomioon päätöksen jatkovalmistelussa ja päätöksenteossa.

Lapsivaikutusten arviointi hallitusohjelmissa

Kataisen hallituksen ohjelma (2011)

”Lapsivaikutusten arviointia lisätään kaikessa päätöksenteossa.”

Stubbin hallituksen ohjelma (2014)

”Hallitus kiinnittää huomiota ja arvioi lainsäädäntötyössä ja päätöksenteossa perheiden, erityisesti lapsiperheiden, asemaa.”

Sipilän hallituksen ohjelma (2015)

”Otetaan käyttöön päätösten lapsi- ja perhevaikutusten arviointi.”

Lapsiperheköyhyyden torjunta ja lapsivaikutusten arviointi

- Lapsiperheköyhyyden torjunnan kannalta on **olennaista arvioida, miten suunnitellut ja jo tehdyt valtion ja kuntien päätökset vaikuttavat lapsiperheiden toimeentuloon ja lasten osallistumismahdollisuuksiin**: varhaiskasvatus, koulutus, vapaa-ajantoiminnot, kuten koululaisten iltapäivätoiminta ja lasten harrastukset
- **Riittävä elintaso on tärkeä tekijä lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen turvaamisessa.**
- Lapsivaikutusten arvioinnissa **lapsen oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta** tärkeitä

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet vaikutusten arvioinnissa

- **Syrjimättömyys:** Miten päätösvaihtoehdot vaikuttavat erilaisiin lapsiryhmiin? **Esimerkiksi pienituloisissa perheissä asuviin lapsiin**
- **Lapsen oikeus kehitykseen:** Miten päätösvaihtoehdot vaikuttavat lasten kasvuun ja kehitykseen?
- **Lapsen näkemysten kunnioittaminen:** Miten lasten näkemyksiä kuullaan päätöksen valmistelussa ja kuullaanko heitä toteutuksessa ja seurannassa?
- **Lapsen edun ensisijaisuus:** Miten päätös vaikuttaa lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja kehitykseen? ”Lasten paras”

Päätösten yhteisvaikutusten arviointi tärkeää

- Ei ole riittävää, että arvioidaan vain yksittäisten päätösten vaikutuksia.
- On tehtävä arvioita myös **päätösten yhteisvaikutuksista**.
Kuten **palvelujen leikkausten, etuuksien leikkausten, maksukorotusten ja veronmuutosten yhteisvaikutuksia**.
- On myös tarkasteltava **pitkäaikaista kehitystä**. Esimerkiksi lapsilisän reaaliarvo tällä hetkellä on 30 % pienempi kuin vuonna 1994.
- **Lapsibudjetointi**: Talousarvion seuraaminen lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Keinoja lapsiperheköyhyyden vähentämiseen

(1)

Vanhempien työssäkäynnin edellytyksistä huolehtiminen

- **Koulutukseen investoiminen**, tavoitteena vähintään toisen asteen koulutus mahdollisimman monelle, koulutuksen keskeyttämisen ehkäiseminen kannattaa
- **Työn ja perheen yhteensovittaminen**: laadukkaat ja saavutettavat varhaiskasvatuspalvelut (päivähoito) ja koululaisten iltapäivätoiminta, joustavat perhevapaat, perheystävälliset työpaikat

Perhe-etuuksien tason kehityksestä huolehtiminen

- Ongelmana: Lapsilisä ja kotihoidon tuki ovat selvästi alemmalla tasolla kuin 1990-luvun puolivälissä ja vähimmäisvanhempainrahojen taso on erittäin matala.

Keinoja lapsiperheköyhyyden vähentämiseen

(2)

Etuuksien, palkkatulojen ja verotuksen joustava yhteensovittaminen

→ Tuloloukkujen välttäminen, työelämän muutos huomioitava, mm. osa-aikatyö lisääntynyt

Lasten peruspalveluista huolehtiminen

→ Lasten arjen kasvuympäristöihin investoiminen: varhaiskasvatus, koulut, oppilashuolto

→ vapaa-ajan palvelut: maksuttomista/edullisista vapaa-ajan toiminnoista huolehtiminen: koulun kerhotoiminta, kirjasto, kulttuuri- ja liikuntapalvelut, nuorisotyö

Toimivan asuntopolitiikan avulla korkean asumisen hinnan alentaminen kasvukeskuksissa

Lapsen oikeuksien komitea: Suomen taattava kaikille lapsille riittävä elintaso

- Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut **Suomea tehostamaan pyrkimyksiään tukea vähäosaisia perheitä sekä takaamaan kaikille lapsille oikeuden riittävään elintasoon.**

YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomea koskevat päätelmät (2011):

<http://www.mll.fi/@Bin/22524847/Lapsen+oikeuksien+komitean+suositukset+Suomelle.pdf>

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea: Vähimmäisturvan taso on Suomessa riittämätön (1)

- Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea todennut vuonna 2015, että **Suomen sairauspäivärahan, äitiyspäivärahan (vanhempainpäivärahat), kuntoutusrahan, takuueläkkeen ja työttömyysturvan peruspäivärahan minimäärät eivät vastaa tasoltaan Euroopan sosiaalisen peruskirjan 12 artiklan 1 kohdan edellyttämää tasoa.**
- Näiden sosiaaliturvaetuuksien taso jäi alle 40 % ekvivalentista mediaanitulosta , joka oli 776 euroa kuukaudessa vuonna 2013.
- Komitea katsoi, että etuuksien taso on selvästi riittämätön täyttämään 12 artiklan 1 kohdan vaatimuksia.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea: Vähimmäisturvan taso on Suomessa riittämätön (2)

- Sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi myös, että **työmarkkinatuki ja toimeentulotuen perusosa eivät ole** Euroopan sosiaalisen peruskirjan 13 artiklan kohdan mukaan **riittäviä**, koska molemmat jäävät selvästi alle 50 % ekvivalentista mediaanitulosta, joka oli 970 euroa kuukaudessa vuonna 2013.
- Komitea ei pitänyt näytettynä, että työmarkkinatuki yhdessä muiden etuuksien kanssa saavuttaisi riittävän tason.
- Toimeentulotuen osalta ei myöskään voitu pitää varmana, että kaikki tarpeessa olevat henkilöt saavat riittävästi toimeentulotukea.

Euroopan neuvoston Lapsen oikeuksien strategia 2016-2021

Lasten yhdenvertaiset mahdollisuudet

Lasten osallistuminen

Lasten väkivallaton elämä

Lapsiystävällinen oikeus

Lapsen oikeudet digitaalisessa ympäristössä

Euroopan neuvoston Lasten oikeudet -sivut:

<http://www.coe.int/en/web/children>

Investoidaan lapsiin – EU:n komission suositus jäsenmaille (1)

- Euroopan komissio on antanut jäsenmaille vuonna 2013 suosituksen ”**Investoidaan lapsiin ja murretaan huono-osaisuuden kierre**” lapsiköyhyyden ja lasten sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.
- Ihmisarvon kunnioittaminen ja **lasten oikeuksien suojele**
- **Lasten köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäiseminen**
- **Huono-osaisuuden ylisukupolvisuuden ehkäiseminen**
- **Ennaltaehkäisy** olennainen tekijä

Investoidaan lapsiin – EU:n komission suositus jäsenmaille (2)

- Kasvuolosuhteiden **epäkohtien torjuminen varhaisvuosina**, varhaiskasvatuksen merkitys
- **Universaalien toimien merkitys**
- **Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen** ja syrjinnän torjuminen
- **Taluskriisillä** vakavat vaikutukset lapsiin ja perheisiin
- **Talouden vakautustoimet heikentäneet** hyvinvointinäkökulmaa

Investoidaan lapsiin – EU:n komission suositus jäsenmaille (3)

- **Turvataan riittävien resurssien saanti →**

Tuetaan vanhempien osallistumista työmarkkinoille ja perheiden kohtuullisen elintason turvaaminen eri etuuksien yhdistelmällä

- **Varmistetaan laadukkaat palvelut ja hyvä kasvuympäristö →**

Varhaiskasvatus, koulutuksen yhdenvertaisuus, terveydenhuoltojärjestelmän valmiudet, turvallinen, terveellinen ja lapsiystävällinen asuin- ja elinympäristö ja perheiden tuen vahvistaminen

Investoidaan lapsiin – EU:n komission suositus jäsenmaille (4)

- Edistetään lasten oikeutta osallistua ja vaikuttaa →
Lasten osallistumisen tukeminen harrastus-, liikunta – ja kulttuuritoimintaan sekä lasten vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä vaikuttaviin päätöksiin

Suositus löytyy osoitteesta:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:059:0005:0016:FI:PDF>